

О.М. Филипенко, канд. екон. наук, доц. (ДБТУ, Харків)

Л.М. Смокова, ст. викл. (ДБТУ, Харків)

СТРУКТУРНИЙ АНАЛІЗ У ПРОЦЕДУРАХ УПРАВЛІНСЬКИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Ускладнення економічних та ринкових відносин викликає необхідність застосування сучасних методів передбачення поведінки господарської системи в майбутньому. Це дозволяє не тільки визначити сфери інвестування та організацію виробництва у певних видах діяльності, але й зменшити ризикованість стратегічних рішень і забезпечення довготривалої життєздатності господарської структури.

Завданням дослідницького прогнозу є визначення можливих результатів майбутнього розвитку і вибір з безлічі можливих варіантів одного або декількох позитивних результатів. Одним із інструментів дослідницького прогнозу є структурний аналіз.

Структура економічної одиниці це – сукупність пропорцій і відносин, які характеризують цю одиницю в даних умовах і в даний момент:

- пропорції, відносна величина і значущість елементів, що складають економічну одиницю, яка розглядається;
- відносини, які встановлюються, з одного боку, між елементами, що складають одиницю, і з іншого, – між цією одиницею та іншими економічними одиницями.

Французький економіст Жан Ломм дає таке визначення структури: «Структура даної економіко-соціальної сукупності це «стан» відносин (внутрішніх і зовнішніх, якісних і кількісних), які визначають сукупність, що розглядається за допомогою подвійного відсилання: у часі – до «періодів-термінів» (які самі визначаються безповоротністю і уривчастістю змін); в просторі – до «просторів-місць» (які самі визначаються наявністю «відповідності»»).

Виділяють два типи структур, що піддаються економічному аналізу:

- економічні структури у власному значенні слова: вони характеризують діяльність простих і комплексних економічних одиниць;
- структури «обрамлення»: вони утворюють навколишнє середовище економічної діяльності.

У рамках першого типу структур вивчаються такі структури:

– сімейного господарства: розподіл продуктивних сил в господарстві, склад доходу сім'ї і т. ін.;

– підприємства: склад технічного, або продуктивного капіталу; склад робітничої сили; склад грошового капіталу; розподіл виробництва між підрозділами підприємствами; орієнтація виробництва на місцеві, національні або міжнародні ринки збуту;

– комплексної одиниці: група, сектор, галузь діяльності, країна, наднаціональні об'єднання.

У доповнення до перерахованих критеріїв економічного аналізу можуть бути прийняті й інші в залежності від цілей дослідження.

У рамках другого типу структур аналізують:

– демографічні структури: вікові піраміди, співвідношення між активним і неактивним населенням;

– соціальні структури: плюралістичне або уніфіковане суспільство, атомістичне або молекулярне суспільство, суспільство збалансоване або розбалансоване;

– інституційні структури: розподіл політичних повноважень, відносини між владою;

– ментальні структури: думки, концепції, вірування яких дотримуються всі індивіди, що належать одному і тому ж суспільству.

Між структурами першого і другого типів встановлюються певні відносини, які створюють проблеми взаємної сумісності, що мають вирішальне значення для економічного зростання прогресу.

Крім перерахованих критеріїв економічного структурного аналізу необхідно аналізувати часові аспекти економічної діяльності. Деякі економічні явища змінюються повільніше, ніж інші. Терміни, що відділяють один від одного їхні варіації, більш тривалі, ніж у змінних, від зміни яких залежить зміна цих явищ. Ця «інваріантність» призводить до необхідності аналізу стабільності структур. У зв'язку з цим виділяють два види змін:

– зміни повільні і послідовні;

– зміни різкі, мутації, «перерви поступовості», які зобов'язані своїм виникненням історичним кризам.

Через об'єктивний характер різних темпів зміни структур Р. Барр пропонує розрізняти два поняття структур: структуру економічного цілого і структуру моделі функціонування. Перше залежить від вибраного критерію дослідження; друге від тривалості періоду, на який розповсюджується спостереження і на який будується модель функціонування. Різноманітність економічного середовища зберігається, якби не були швидкі варіації економічних явищ: ті або інші відносини існують завжди, хоч вони можуть або змінюватися

повільно, або зазнавати раптових мутацій.

Структурний аналіз економічної діяльності дозволяє зрозуміти загальне функціонування системи, виявити зони «неоднорідності» національної економіки. На основі структурного аналізу розробляється економічна політика. Головним принципом вироблення ефективної економічної політики є необхідність пристосуватися до існуючих структур, щоб краще трансформувати їх. Необхідно домагатися того, щоб зміна, яку чекають від структурних реформ, стала «власною справою» цієї структури.

Структурний аналіз простих економічних одиниць направлений головним чином на дослідження стратегічного потенціалу такої одиниці. У процесі цього аналізу повинні бути виявлені передумови для досягнення підприємством конкурентної переваги. З цією метою необхідно аналізувати структуру основних і оборотних фондів, структуру кадрових ресурсів фірми, структуру просторових і інформаційних ресурсів, організаційно-виробничу структуру і, нарешті, структуру фінансових ресурсів.

Структурний аналіз комплексних економічних одиниць вимагає залучення істотно більших масивів статистичної інформації, а також застосування більш агрегованих показників, ніж ті, які використовуються для аналізу простих економічних одиниць. Цілі такого аналізу значно масштабніші. Внаслідок структурного аналізу комплексних одиниць, необхідно встановити наскільки сприятливі передумови для створення і підтримки конкурентної переваги десятків тисяч підприємств, концернів, а також окремих сімейних господарств, що функціонують в країні, або простих одиниць, що входять до складу цих підприємств, концернів та інших економічних агентів. Результати такого аналізу значною мірою зумовлюють вибір місці підприємства.

Сформулюємо основні принципи структурного аналізу. Комплексність, одночасний взаємоузгоджений розгляд різних аспектів економічної діяльності як в рамках простих, так і комплексних структурних одиниць і національної економіки загалом. Порівнянність, розгляд структурних показників, які розраховані для однотипних за масштабами структурних підрозділів національної економіки і однакових часових горизонтів їх функціонування. Динамічність, розгляд всіх структурних показників у динаміці за певний період з метою виявлення тенденцій розвитку економічної діяльності в рамках окремих одиниць і економіки загалом.

Техніка розрахунків під час розробки прогнозів за допомогою структурних моделей гранично проста. Однак розробити такі моделі, що досить надійні для прогнозування, дуже важко.